

Jaroslav Vrchlický: Nové barevné střepy

Třetí kniha prózy p. Jaroslava Vrchlického. Tentokráté „skutečné“ prózy — rozuměj povídek — ve smyslu staré estetisující kritiky, která, pokud se ještě pamatuji na málo radostnou minulost, volala před sedmi lety autora před tribunál pro malý respekt ke *theorii genrů*. Nejmenší podezření z estetické anarchie bylo hotové crimen laesae Majestatis. Je v dobré (ale mělo by býti ve špatné) paměti, jak důtklivě a rozšafně vykládala s normální učeností tato nejšlechetnější korporace pod sluncem spisovatelů i obecnstvu vyčtený, naučený a bezmyslénkovitě opakovaný pojem, definici „povídky“ a jak indignovaně skládala své cejchované a poctivě dubové pravítko před rozkošnými nippy a alabastrovými pěny „Povídka ironických a sentimentálních“, „poněvadž to vlastně nejsou žádné povídky.“ Žije-li ještě tato ctihodná dáma, může mít z Nových barevných střepů svoji zaslouženou radost. Jsou tam konečně jednou „skutečné“ povídky — povídky i podle *theorie genrů* — jako *Pepina*, *Orthoceras*, *Manželství a přátelství* a *Svatá iluse*. Současný svět bude ovšem asi sotva rozuměti tomuto ušlechtilému veselí. Je to nepochybně proto, že chutná prostředně nebo zná dokonce jen z doslechu Gottschallovu jinak záslužnou (zcela vážně) Poetiku. Boileauovo *L'art poétique* neměl nikdy ani v rukou. Ale tento skeptický a rouhavě moderní svět, svět estetické herese a odpadlictví, bude se à son tour a z poněkud jiných motivů těšiti z druhé serie Barevných střepů, jako se těšil z prvé a jako byl fascinován a podmaněn Povídkami ironickými a sentimentálními. Z týchž motivů, z nichž dovede cítit, užívat a vnímat každou

knihu bohatou, živou a uměleckou, ať vyhovuje genru nebo ne: z důvodu delikátní rozkoše.

Nemusím proto býti ještě dupe velikých a barevných frází nebo hymnických exaltací. Je jisto, že autor odhaduje sám svoji práci nejlépe a že ji v galerii svých děl věsí asi trochu výše ke stropu nebo stranou do slabšího šera. Mluví pro tuto hypotézu již sám dosti průhledně symbolický smysl titulu nové knihy, třeba bych jej interpretoval vždycky s opatrnou rezervou, jakou jsme dlužni pružným a vzdušným metaforám. Ale tento (ať více méně neupřímý) autokritický odhad jest jen relativní. Jest jim v každém případě vina řada knih, které zastíňují a negují přítomné práce, samy o sobě solidní a krásné.

Vedle pointovaných a ironických skizz najdou se, jak jsem již naznačil, v přítomné knize čísla čisté a objektivní, reálné a konkrétné faktury povídkové. Mají většinou a nejčastěji delikátní a určitě položený substrát psychologický, pracovaný v rysech sytých, určitých a nových. Všecko práce jistá a solidní, někde hozená jen na plátno pevnou a vypočtenou rukou mistra, jinde se zálibou, zevrubně, kasuistně a subtilně pitvaná a analysovaná v psychických problémech a domnělých kuriozitách jako delikátní a bohatě nuancované kusy *Pepina* a *Manželství a přátelství*. Vedle toho všeho jako marka speciální a určitá jistá přímost, stručná a plastická hotovost (nakloněná často k sugestivním náповědím a spontánnímu a podrážděnému, odpovídajícímu a doplňujícímu zacelení čtenářem), láska formy konečné a přesné, reliefnost situace, celá vypjatost a zase celá míra charakteru a nálady — vyslovená a realizovaná „sobriété“ stylu i obsahu slovem. Všecko bez škody organickému a naturálnímu proniknutí fyzického a nahého, základního a instinktivně alogického v lidském stroji, jak demonsturuje určitě citovaný již *Orthoceras*.

Rozdíl mezi prvními dvěma knihami prózy a přítomnou dá se snadno odvoditi. Obě prvé byly více dilem intuice a fantasie, ležérní gracie a příjemné fabulace, duchaplné pointy a subjektivních exkursů do uměleckého i filosofického makro- i mikrokosmu. Ve stylu (a byl tam ponejprv snad v té době vedle pp. Zeyera a Liera realizován

pro přítomnost a na dlouhou dobu a ještě z největší části pro budoucnost světlý obraz tohoto čistě uměleckého pojmu) převládala hudba a stín, obraz a vise, kolorit a paralela nebo analogie a parabola. Dnes je jinak. Většina kusů je tu objektivná a konturová („Kuchař Matioli“ má na př. určitou a suchou tvrdost některých kreseb Gavarniho, Daumiera nebo Grévina), reliefní a pozorovaná, hmotná a plastická nebo střízlivá a šedá, analytická a formační. Snaha realistní a pozitivní nebo psychologní projevuje se v celé sbírce určitě a otevřeně. Připomíná proto ve dvou třech nejlepších číslech drobnější práce Maupassantovy. Stojí s nimi v stejné čáře. Pravím to beze strachu před falešnými a banálně efektními a směšně hyperbolisujícími srovnáními, jichž se tolik rojí v poslední době v t. zv. „kritikách“ některých českých listů. Bez každé dobře míněné a neobratně provedené zdvořilosti a úslužnosti. Také bez touhy po vítaném surogátu poetické a vtípné pointy. Vůbec bez každé metafory jazykové i mravní. Poněvadž uvedená věta je pro mne termín *analytický*, který fixuje a určuje, přibíjí pevněji a pohodlněji několik snad pohyblivějších kritérií a distinkcí tohoto posudku.

12. listopadu 1892.

Karel V. Rais: Horské kořeny

Nová kniha p. Raisova je znamenitá práce, řeklo se již v několika listech. Podepisuji rád. Každým způsobem kniha neobyčejně svěží a čistá. Ale na tomto subjektivním dojmu, na této ryzí percepci a nejběžnějším odhadu nesmí zůstat kritika stát. Je přece více a chce přece býti více než nejasnou parafrází síly a znaků složitého a nejasného citu, který pojímá každý *čtenář*. Od tohoto vychází sice přirozeně a nutně, ale jde za něj — indukci i závěry. S tohoto stanoviska, přál bych si, aby byly čteny následující moje poznámky. Nejsou a nemohou to býti žádné „hany“ nebo „rady“ (ve které vůbec v kritice nevěřím), nýbrž jen plastičtější linie, tvrdší kontury a čáry, kterými se má určití a vymeziti, kvalifikovati a charakterisovati pěkný talent p. Raisův. Že k tomuto cíli musí užití kritik někdy termínů zdánlivě negativních nebo řad a odhadů domněle aproximačních a analogicky srovnávacích, nemůže nikoho pohoršiti, poněvadž nedokonalost tato je nutné zlo každé determinace, každé fixace a určitosti, každé analýsy i dedukce. Poněvadž snadno odečte se tato *formová* a *methodická* nedokonalost, její nediskretnost nebo neelegantnost líčení a představování — celý ten subjektivní, citový, umělecký index — aby zůstal výsledek *věcný* a *kladný*, *obsahový* a *konstitutivní* (třeba již samým základem názoru a analýsy kritické nikdy evidentně a dokazatelně objektivní). Tolik jako všeobecné exposé nutné dnes při zlomyslné a malevolentně nechápavé interpretaci, jakou přinesly nedávno autoru těchto vět jisté kruhy, od nichž čekal vždy důkladnější a reálnější znalost úkolu a cíle, ale také i obtíží a nesnází nové kritiky.